

MAGDALENA WIŚNIEWSKA-DREWNIAK

ORCID [0000-0001-9119-1372](https://orcid.org/0000-0001-9119-1372)

www.wisniewska-drewniak.com

(Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

CZASOPISMO „ARCHIVAL SCIENCE” W LATACH 2011–2020 – ANALIZA TREŚCI ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

Słowa kluczowe: Archival Science – czasopismo, analiza treści, literatura naukowa, badania naukowe, archiwistyka

Streszczenie

„Archival Science” to najważniejsze obecnie czasopismo archiwistyczne, publikowane w języku angielskim od 2001 r. Celem artykułu jest analiza treści tekstów opublikowanych na jego łamach w latach 2011–2020. Analizie poddano cztery grupy zagadnień: afiliacje autorów, geograficzną charakterystykę artykułów, stosowane metody badawcze oraz tematykę publikowanych tekstów. W efekcie badań zauważono, iż autorzy artykułów pochodzą głównie z kręgu krajów anglosaskich (co potwierdza stan dla lat 2001–2010, poddany badaniu przez Erica Ketelaara w 2010 r.), a tematyka artykułów, o ile koncentruje się na jakimś obszarze geograficznym, powiela tę samą koncentrację na obszarach kręgu anglosaskiego. Zaobserwowano, że znaczna część publikacji naukowych nie przedstawia konkretnych metod badawczych, natomiast te, które to robią, wskazują zarówno na tradycyjne metody, takie jak badania archiwalne i analiza literatury, jak również na metody charakterystyczne dla nauk społecznych (np. wywiad, obserwacja, ankieta). Dziesięć najpopularniejszych tematów opisywanych w analizowanych tekstach to: zagadnienia cyfrowe, *the underprivileged*, państwowe archiwa i dokumentacja, historia archiwów, prawa człowieka, dekolonizacja, etyka, opracowanie archiwaliów, archiwa społeczne, zawód archiwisty i zarządcy dokumentacją.

MAGDALENA WIŚNIEWSKA-DREWNIAK

ORCID [0000-0001-9119-1372](https://orcid.org/0000-0001-9119-1372)

www.wisniewska-drewniak.com

(Nicolaus Copernicus University in Torun)

THE ARCHIVAL SCIENCE JOURNAL IN THE YEARS 2011–2020 – AN ANALYSIS OF RESEARCH PAPERS

Keywords: Archival Science – journal; text analysis; research literature; research; archival science

Abstract

Archival Science is currently the most important archive journal, published in English since 2001. The aim of this article is to analyse articles published in that journal in the years 2011–2020. Four types of issues were analysed: the authors' affiliations, geographical characteristics of articles, research methods and the subject of the published texts. As a result, it was noted that authors of articles come mostly from English-speaking countries (which confirms the trend from the years 2001–2010, studied by Eric Ketelaar in 2010) and when the subject of an article focuses on a specific geographical area, it concerns English-speaking countries as well. It was observed that many research articles do not present specific research methods and those that do mention not only traditional methods, such as archival research and a literature review, but also methods characteristic of social sciences (e.g. an interview, observation, survey). Ten most popular subjects described in the analysed texts include: digital issues, the underprivileged, state archives and documentation, the history of archives, human rights, decolonisation, ethics, preparing archival materials, social archives, the profession of an archivist and documentation manager.

Wprowadzenie

„Archival Science: International Journal on Recorded Information” to najważniejsze obecnie czasopismo archiwistyczne, publikowane w języku angielskim przez wydawnictwo Springer. Pierwszy numer kwartalnika ukazał się w 2001 r., a jego założycielami byli trzej Holendrzy: Peter Horsman, Eric Ketelaar i Theo Thomassen¹. Obecnie prowadzony jest przez trzy współredaktorki naczelne: Karen Anderson, Gillian Oliver i Elizabeth Yakel.

Tematyka czasopisma jest bardzo szeroka, a jego charakter został określony przez twórców już w momencie zakładania jako zintegrowany, międzynarodowy i międzykulturowy²:

„»Archival Science« promuje rozwój archiwistyki jako autonomicznej dyscypliny naukowej. Czasopismo obejmuje wszystkie aspekty teorii, metodologii i praktyki archiwów. Ponadto bada różne kulturowe podejścia do tworzenia, zarządzania i zapewniania dostępu do archiwów, akt i danych. Ma również na celu promowanie wymiany i porównywania pojęć, poglądów i postaw związanych z kwestiami prowadzenia dokumentacji na całym świecie”³.

Celem niniejszego artykułu jest analiza treści poruszanych w ciągu ostatnich 10 lat w czasopiśmie „Archival Science” (ze szczególnym uwzględnieniem tematyki prawa archiwalnego), identyfikacja głównych nurtów i tematów pojawiających się na jego łamach, a w efekcie, być może również, inspiracja do podejmowania nowych zagadnień przez rodzimych badaczy.

Metodologia

Zakres badania

Zakres chronologiczny badania obejmuje lata 2011–2020 (dla roku 2020 – dwa pierwsze zeszyty czasopisma, opublikowane przed rozpoczęciem pracy nad artykułem w czerwcu 2020 r.). Powodem takiego wyboru jest fakt, iż dla lat 2001–2010 istnieje już analiza autorstwa Erica Ketelara⁴. W badanym okresie opublikowano 10 roczników (ostatni niepełny), na który składały się 34 zeszyty (numery), w tym trzy podwójne.

Badaniu poddano łącznie 176 artykułów naukowych. Poza zakresem analizy znalazły się teksty recenzyjne i kronikarskie, sprostowania, zwięzłe wprowadzenia redaktorów do numerów tematycznych, teksty *in memoriam* oraz eseje niemające charakteru naukowego.

¹ P. Horsman, E. Ketelaar, T. Thomassen, *Presenting archival science*, „Archival Science” 2001, t. 1, z. 1, s. 1–2.

² *Ibidem*, s. 1.

³ „Archival Science” – Aims and scope, <https://www.springer.com/journal/10502/aims-and-scope> [dostęp: 7.08.2020].

⁴ E. Ketelaar, *Ten years of archival science*, „Archival Science” 2010, t. 10, z. 4, s. 345–352.

Metody analizy

Ze względu na stosunkowo dużą liczbę tekstów, analizie treściowej poddawano przede wszystkim tytuł artykułu, jego abstrakt, słowa kluczowe oraz dane na temat autora, natomiast sama treść podlegała jedynie pobieżnemu przeglądowi, przede wszystkim w celu ogólnego zapoznania się z tematyką tekstu, rozwiania powstałych wątpliwości oraz poszukiwania informacji, które nie znalazły się w powyżej wymienionych metadanych publikacji (tytuł, abstrakt, słowa kluczowe).

Pierwsza faza badania miała charakter wstępny i polegała na organizacji korpusu źródeł, w tym oddzieleniu tekstów spełniających założone kryterium artykułu naukowego od tekstów, które tego kryterium nie spełniały, przede wszystkim wstępów do numerów tematycznych, które były oznaczone jako artykuły naukowe (*original papers*), ale nie miały takiego charakteru. W tej fazie następowo również pobieżne zapoznanie się z tematyką publikowanych artykułów oraz ich wprowadzenie do bazy bibliograficznej prowadzonej w programie komputerowym Citavi.

W drugiej fazie badania przeprowadzono szczegółowe kodowanie wszystkich 176 artykułów za pomocą programu wspomagającego analizę danych jakościowych MAXQDA⁵. Kodowanie to technika, którą w przybliżeniu można określić jako organizowanie danych w segmenty czy też kategorie i nadawanie im pewnych nazw (kodów)⁶. Kody przypisywane do artykułów podzieliłam na cztery grupy:

1. GEO AUTOR – geograficzne określenie afiliacji autora poprzez przyporządkowanie do kodu kraju; każdy autor został z osobna zakodowany kodem państwa, co oznacza, że artykułowi przyporządkowano tyle kodów z grupy GEO AUTOR, ilu było autorów tekstu; zazwyczaj do każdego autora przyporządkowano jeden kod (wyjątkiem było 3 autorów, którzy podali podwójne afiliacje z dwóch różnych krajów); nie było osób, którym nie przyporządkowano ani jednego kodu określającego miejsce afiliacji; jeśli autor był przypisany do dwóch instytucji afiliujących pochodzących z jednego kraju, otrzymywał tylko jeden kod, przynależący do tego państwa;
2. GEO TEMAT – geograficzne określenie tematyki artykułu poprzez jego przyporządkowanie do kodów krajów (w niewielkiej liczbie przypadków

⁵ O wspomaganiu analizy poprzez użycie programów komputerowych tzw. CAQDAS, zob. np.: J. Bieliński, K. Iwińska, A. Rosińska-Kordasiewicz, *Analiza danych jakościowych przy użyciu programów komputerowych*, „ASK: społeczeństwo, badania, metody” 2007, nr 16, s. 89–114; J. Niedbański, *CAQDAS – oprogramowanie do komputerowego wspomagania analizy danych jakościowych. Historia, ewolucja i przyszłość*, „Przegląd Socjologiczny” 2013, nr 1(62), s. 153–166.

⁶ J.W. Creswell, *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, tłum. J. Gilewicz, Kraków 2013, s. 201–202. Szczegółowo temat kodów i kodowania przedstawia Johnny Saldaña, idem, *The coding manual for qualitative researchers*, Londyn 2009.

- kod ten miał charakter odpowiadający zakresowi szerszemu, np. Unia Europejska, kraje Zatoki Perskiej, Wyspy Pacyficzne, była Jugosławia); kod ten służył określeniu, jakiego obszaru geograficznego dotyczą analizowane teksty, tzn. skąd pochodzą opisywane archiwa, zjawiska, systemy, programy studiów itd.; gdy dla jednego artykułu opisywane przypadki pochodziły z większej niż jeden liczby krajów, każdy z nich został zakodowany z osobna (np. w przypadku studiów porównawczych); gdy tekst nie przedstawiał żadnych konkretnych przypadków, które można geograficznie przyporządkować, jego tematyka miała charakter ogólny, bądź opisane zjawiska pochodziły z całego świata, tekst otrzymywał kod „brak”;
3. METODA – określenie metodologii zastosowanej w badaniach opisanych w artykule; kodowanie nazwą metody następowało tylko w przypadku, gdy jego autor jasno wskazywał na konkretną strategię badawczą, metodę lub – niekiedy – technikę; tekst mógł otrzymać więcej niż jeden kod opisujący metodologię (np. zastosowanie w pierwszej fazie badań ankiety, a w drugiej – wywiadu); w przypadku, gdy artykuł nie powstał na bazie oryginalnych badań lub autor jasno nie wskazywał stosowanej metodologii, tekst otrzymywał kod „brak”;
 4. TEMAT – hasłowe określenie tematyki artykułu poprzez przyporządkowanie do minimum jednej kategorii tematycznej; minimalna liczba kodów TEMAT dla jednego tekstu to jeden, maksymalna nie została określona.

W przypadku grupy kodów dotyczących metodologii, kodowanie miało do pewnego stopnia charakter *a priori*, ponieważ skorzystałam ze wstępnej listy metod badawczych w naukach informacyjnych według Alison Jane Pickard⁷. Wraz z postępowaniem analizy i z kolejnymi artykułami, które wskazywały metody spoza tej listy kodów, uległa ona znacznemu poszerzeniu o metody i podejścia nie wymienione przez Pickard, a podawane przez autorów tekstów. Powstała lista została na koniec zredukowana – usunięto te metody, które Pickard w swojej książce wymienia, a którym nie przyporządkowano ani jednego kodu, czyli nie pojawiły się w żadnym z analizowanych artykułów.

Największe wyzwanie stanowiło kodowanie tematów artykułów. Do wybranego sposobu kodowania doszłam poprzez początkową eliminację innych możliwych źródeł systemu kodów, choć każdy z nich, w pewnym stopniu, stał się inspiracją dla kategorii, które finalnie utworzyły listę kodów służących analizie treści.

Z mojej ogólnej znajomości tematyki „Archival Science” wynikało, że zastosowanie kategoryzacji proponowanej wcześniej przez Ketelaara w jego analizie czasopisma z lat 2001–2010 nie będzie satysfakcjonujące, ponieważ jest zbyt ogólne. Ketelaar w swoim artykule przyjął następujące kategorie: archiwistyka jako dyscyplina, tworzenie systemów zarządzania dokumentacją, zawód, unikalne cechy dokumentacji i archiwów, archiwa i społeczeństwo, selekcja archi-

⁷ A.J. Pickard, *Research Methods in Information*, wyd. 2, Londyn 2013, s. 97–187.

walna, dostęp i zastosowanie (archiwów), reprezentacja, zarządzanie zasobami cyfrowymi, zarządzanie usługami archiwalnymi, inne⁸. W mojej opinii taka kategoryzacja przybliży tematykę artykułów w sposób bardzo ogólny. Związane jest to też z odmiennym rozmieszczeniem akcentów w studium Ketelaara i w niniejszej analizie. W tej ostatniej tematyka artykułów jest zdecydowanie najciekawszym i najważniejszym elementem. Ketelaar stawia akcenty nieco inaczej, wskazując, obok zakresu tematycznego tekstów, także na multidyscyplinarny i międzykulturowy charakter czasopisma oraz jego wpływ na rozwój dyscypliny, z tematyki artykułów czyniąc jedynie element wspierający⁹.

Kolejnym podejściem do analizy treści artykułów opublikowanych w „Archival Science” mogłoby być zastosowanie ilościowej analizy słów kluczowych dostępnych w bazach bibliograficznych, przypisanych do artykułów na etapie ich publikacji. Warto wskazać na plusy takiego rozwiązania: nie ma potrzeby zabiegania o dostęp pełnotekstowy do artykułów, możliwa jest ponadto mechanizacja procesu tworzenia korpusu danych do analizy (automatyczne pobieranie metadanych artykułów z baz bibliograficznych). Taka metoda nie jest jednak pozbawiona słabych stron. Słowa kluczowe opisujące treść tekstów naukowych są zazwyczaj tworzone albo osobiście przez autorów, albo przez redaktorów czasopisma lub konkretnego jego numeru (lub pod ich wpływem), co czyni je w dużej mierze zależnymi od pewnych przyzwyczajęń tych osób i ich podejścia, a także polityki wydawcy w tej kwestii (np. dozwolonej liczby słów kluczowych, ich dokładności, złożoności). Co więcej, regulacje wpływające na te kwestie są zmienne w czasie i zależne od różnych czynników zewnętrznych, np. indeksowania czasopisma w bibliograficznych bazach danych. W moim odczuciu, tak zaprojektowana analiza nie dałaby odpowiedzi na pytanie o to, o czym pisano w „Archival Science”, ale jak tworzono słowa kluczowe opisujące artykuły w czasopiśmie. Należy jednak podkreślić, że słowa kluczowe, podobnie jak tytuł i abstrakt artykułu, były w niniejszym studium brane pod uwagę przy kodowaniu treści i w wielu przypadkach pokrywały się z kategoriami tematycznymi (kodami), do których przyporządkowałam artykuł.

Do pewnego stopnia, inspiracją w tworzeniu systemu kodów był podział archiwistyki na działy, przyjęty przez Bohdana Ryszewskiego, obejmujący: teorię archiwalną, metodykę archiwalną, archiwoznawstwo, prawo i technikę archiwalną¹⁰, a także przedstawiony przezeń zakres archiwistyki (gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie i udostępnianie archiwaliów)¹¹. Były to jednak

⁸ E. Ketelaar, op.cit, s. 346. Powyższe tłumaczenie jest przybliżone. W oryginale kategorie te noszą następujące nazwy: *The discipline, Formation of record-keeping systems, The profession, The unique characteristics of records and archives, Archives and society, Appraisal, Access and use, Representation, Digital curation, Management of archives services, Other.*

⁹ Ibidem, s. 345–352.

¹⁰ B. Ryszewski, *Archiwistyka: przedmiot, zakres, podział*, Warszawa–Poznań 1972, s. 89–96.

¹¹ Ibidem, s. 72–76.

kategorie wspomagające – nie tworzyły w niniejszym badaniu ścisłego systemu kodów *a priori*, lecz, również ze względu na moje własne wykształcenie i tradycje akademickie, w których zostało one ukształtowane, w pewnym stopniu wspierały mnie w tworzeniu kodów opisujących treść artykułów. Oczywiście nie bez znaczenia była rozpoznawalność i popularność tych podziałów dla polskiego czytelnika: czy to akademika, czy praktyka w dziedzinie archiwalnej, a więc potencjalnego odbiorcy artykułu.

Kody dotyczące tematu artykułów tworzone więc na bieżąco, w trakcie przeglądania ich treści, inspirując się w pewnym stopniu klasycznymi teoretycznymi narzędziami Ryszewskiego (działy archiwistyki i zakres archiwistyki) oraz wcześniejszym omówieniem ich treści w opracowaniu Ketelaara z 2010 r. Maksymalna liczba kodów opisujących tematykę każdego z tekstów nie była określona; minimalna liczba wynosiła jeden (to znaczy, że wszystkie artykuły zostały opatrzone przynajmniej jednym kodem z kategorii TEMAT). Liczba kodów użytych dla tej kategorii przy pojedynczym tekście zależna była od jego charakterystyki. Każdy z nich otrzymał tyle kodów, ile – według mojego uznania – było niezbędnych, aby kompleksowo opisać tematykę artykułu.

W związku z tak przyjętym schematem kodowania, każdy tekst musiał posiadać przynajmniej cztery kody, po jednym na każdą z kategorii (afiliacja autora/autorów, geograficzne określenie zakresu artykułu, metodologia, tematyka artykułu). Maksymalna liczba kodów przypisanych do artykułu to 15 (w tym konkretnym, skrajnym przypadku osiem kodów określało afiliację każdego z ośmiu autorów). Średnia liczba kodów nadawanych jednemu dokumentowi wynosiła w przybliżeniu 6,7. W trakcie procesu kodowania, 176 artykułom nadano łącznie 1175 kodów, w tym: 282 kody w grupie GEO AUTOR, 186 kodów GEO TEMAT, 220 kodów METODA, 487 kodów TEMAT.

Dzięki tak zaprojektowanej czynności kodowania, udało się ustalić skąd pochodzą autorzy publikowanych w „Archival Science” w przeciągu ostatniej dekady tekstów, jakich metod badawczych używają oraz o czym piszą artykuły – zarówno w sensie tematyki, jak i ich zakresu geograficznego.

Wyniki

Przed przejściem do omawiania wyżej wymienionych wyników badania, należy wspomnieć o bardzo istotnym aspekcie wpływającym na wszystkie powyższe kwestie (tematykę artykułów, metodologię, pochodzenie autorów), czyli o numerach tematycznych „Archival Science”. W omawianym okresie (lata 2011–2020), było to aż 13 spośród 34 numerów (38,2%), w których opublikowano 83 ze 176 analizowanych tekstów (47,2%). Dla zbiorczej analizy oznacza to, że numery tematyczne były bardzo istotnym czynnikiem wpływającym przede wszystkim na problematykę publikowanych artykułów, ale też na stosowaną metodologię, a także pochodzenie ich twórców. Ze względu na istotność tego czyn-

nika i chęć uświadomienia go odbiorcom niniejszego tekstu, tematyka numerów specjalnych oraz liczba opublikowanych w nich artykułów została przedstawiona w tabeli 1.

Tabela 1. Wykaz numerów tematycznych czasopisma „Archival Science” w latach 2011–2020. Opracowanie własne.

Rok wydania	Tom	Zeszyt	Tytuł numeru tematycznego	Liczba artykułów
2011	11	1–2	<i>Archives and the Ethics of Memory Construction</i> (Archiwa i etyka konstruowania pamięci)	7
2011	11	3–4	<i>Archives, Records and Identities – Questions of Trust</i> (Archiwa, dokumentacja i tożsamości – kwestie zaufania)	13
2012	12	2	<i>Keeping Cultures Alive: Archives and Indigenous Human Rights</i> (Utrzymując przy życiu kultury: archiwa i prawa człowieka ludów rodzimych)	7
2012	12	4	<i>Genre Studies in Archives</i> (Genologia w archiwach)	7
2013	13	2–3	<i>Memory, Identity and the Archival Paradigm</i> (Pamięć, tożsamość i paradygmat archiwalny)	8
2014	14	3–4	<i>Archives and Human Rights</i> (Archiwa i prawa człowieka)	10
2015	15	2	<i>Digital Curation</i> (Zarządzanie cyfrowe/zasobami cyfrowymi)	4
2015	15	4	<i>Archiving Activism and Activist Archiving</i> (Archiwizowanie aktywizmu i aktywne archiwizowanie)	5
2016	16	1	<i>Affect and the Archive, Archives and their Affects</i> (Afekt i archiwum, archiwa i ich afekty)	5
2017	17	1	<i>Select Papers from the 2015 Archival Education Research Institute (AERI)</i> (Wybrane artykuły z Archival Education Research Institute (AERI) w 2015 r.)	4
2019	19	2	<i>“To go beyond”: towards a decolonial archival praxis</i> („Idąc dalej”: w stronę zdekolonizowanej praktyki archiwalnej)	5
2019	19	3	<i>Archives in a Changing Climate – Part I</i> (Archiwa w zmieniającym się klimacie – część I)	4
2019	19	4	<i>Archives in a Changing Climate – Part II</i> (Archiwa w zmieniającym się klimacie – część II)	4
Suma artykułów w numerach tematycznych:				83

Geograficzna koncentracja

Kwestie geograficznej koncentracji artykułów w „Archival Science” potraktowano w niniejszym opracowaniu w dwóch kontekstach: pochodzenia autorów i geograficznego określenia tematyki publikowanych artykułów.

Jak wspomniano wcześniej, pochodzenie autorów było rozumiane jako określenie przez nich afiliacja, którą przyporządkowano do konkretnego państwa. Informacje te znajdowały się w metadanych tekstu i były podawane bezpośrednio przez autorów. Warto jednak zwrócić uwagę, iż krajowe przyporządkowanie afiliacji nie jest równoznaczne z pochodzeniem twórców. Zwłaszcza w kręgach anglosaskich, bardzo popularny jest model „wędrującego naukowca” (szczególnie w początkowych etapach kariery), który co kilka lat zmienia zatrudniającą go/ ją uczelnię, niekiedy również zmieniając kraj zamieszkania. W efekcie afiliacja podawana przez autorów artykułów może być tylko czasowa i nie zawsze jest tożsama z obywatelstwem czy pochodzeniem autora.

W tabeli 2 przedstawiono liczbę występujących w badanym korpusie źródeł krajowych afiliacji autorów. Pierwsza część zestawia dane według liczby autorów, czyli odpowiada na pytanie o to, ilu z nich we wszystkich analizowanych artykułach podało afiliację z danego kraju. Druga część tabeli przedstawia liczbę zgłoszonych afiliacji według liczby artykułów, czyli odpowiada na pytanie w ilu artykułach przynajmniej jeden autor wskazał na afiliację z tego kraju. Dla zobrazowania różnicy, dane te można przedstawić następująco: artykuł napisany przez trzech Kanadyjczyków w pierwszej części tabeli wskazywałby na częstotliwość występowania kodu liczbą „3”, a w drugiej części – „1”.

Tabela 2. Afiliacja autorów artykułów według kraju. Opracowanie własne.

Kraj afiliacji	Częstotliwość występowania kodu	Procent	Częstotliwość występowania kodu	Procent
	Według liczby autorów		Według liczby artykułów	
USA	113	40,07	68	38,64
Australia	44	15,60	25	14,20
Kanada	34	12,06	24	13,64
UK	27	9,57	21	11,93
RPA	9	3,19	7	3,98
Chiny	6	2,13	5	2,84
Nowa Zelandia	6	2,13	4	2,27
Szwecja	5	1,77	4	2,27
Hiszpania	5	1,77	4	2,27
Król. Niderlandów	5	1,77	5	2,84
Finlandia	4	1,42	3	1,70

Kraj afiliacji	Częstotliwość występowania kodu	Procent	Częstotliwość występowania kodu	Procent
	Według liczby autorów		Według liczby artykułów	
Korea Płd.	4	1,42	4	2,27
Włochy	3	1,06	2	1,14
Francja	2	0,71	1	0,57
Ghana	2	0,71	1	0,57
Niemcy	2	0,71	2	1,14
Bośnia i Hercegowina	1	0,35	1	0,57
Brazylia	1	0,35	1	0,57
Dania	1	0,35	1	0,57
Estonia	1	0,35	1	0,57
Grecja	1	0,35	1	0,57
Izrael	1	0,35	1	0,57
Katar	1	0,35	1	0,57
Namibia	1	0,35	1	0,57
Norwegia	1	0,35	1	0,57
Polska	1	0,35	1	0,57
Szwajcaria	1	0,35	1	0,57
Suma	282	100,00	176	100,00

Wyniki wskazują na znaczną dominację autorów pochodzących z kręgu anglosaskiego, to jest ze Stanów Zjednoczonych, Australii, Kanady oraz Wielkiej Brytanii. Osoby z tych czterech państw stanowią 77,3% wszystkich autorów publikujących w tym okresie w „Archival Science”, a artykuły posiadające afiliacje twórców z tych krajów to 78,41% wszystkich tekstów. Podobnie o stanie internacjonalizacji czasopisma konstatował dla lat 2001–2010 Ketelaar, zauważając:

„(...) bardzo trudnym okazało się zabieganie o zgłoszenia od autorów z krajów nieanglojęzycznych. Tym samym, czasopismo pozostało skupione na Ameryce Północnej, Zjednoczonym Królestwie, Australii i Nowej Zelandii. Tak więc czasopismo prezentuje stan rozwoju archiwistyki tylko częściowo, pomijając wkład pochodzący z tej części globalnej społeczności akademickiej i zawodowej, która nie posługuje się angielskim jako językiem preferowanym”¹².

Kwestie geograficznej koncentracji tematyki artykułów publikowanych w ostatnich latach w „Archival Science” przedstawia tabela 3.

¹² E. Ketelaar, op.cit., s. 348.

Tabela 3. Tematyka artykułów według kraju/regionu. Opracowanie własne.

Kraj/region	Częstotliwość występowania kodu	Procent
Brak	53	28,49
USA	37	19,89
Kanada	14	7,53
Australia	13	6,99
UK	10	5,38
RPA	8	4,30
Chiny	5	2,69
Nowa Zelandia	4	2,15
Włochy	3	1,61
Bośnia	2	1,08
Była Jugosławia	2	1,08
Finlandia	2	1,08
Hiszpania	2	1,08
Król. Niderlandów	2	1,08
Brazylia	1	0,54
Chile	1	0,54
Chorwacja	1	0,54
Dania	1	0,54
Egipt	1	0,54
Estonia	1	0,54
Europa	1	0,54
Francja	1	0,54
Ghana	1	0,54
Gwatemala	1	0,54
Kambodża	1	0,54
Korea Płd.	1	0,54
Malawi	1	0,54
Mali	1	0,54
Namibia	1	0,54
Niemcy	1	0,54
Norwegia	1	0,54
Polska	1	0,54

Kraj/region	Częstotliwość występowania kodu	Procent
Rosja	1	0,54
Rwanda	1	0,54
Szwajcaria	1	0,54
Szwecja	1	0,54
Timor Wsch.	1	0,54
UE	1	0,54
Wyspy Dziewicze Stanów Zjedn.	1	0,54
Wyspy Karaibskie	1	0,54
Wyspy Pacyficzne	1	0,54
Zatoka Perska	1	0,54
Zimbabwe	1	0,54
Suma	186	100,00

Uwagę zwraca fakt, iż ponad jedna czwarta spośród wszystkich artykułów poddanych analizie nie odnosi się do żadnego konkretnego zakresu geograficznego (lub zakres ten jest bardzo szeroki). Oznacza to, że duża część dorobku „Archival Science” ma charakter ogólny, nie dający się przyporządkować do określonego miejsca na Ziemi. W kontekście poprzednich ustaleń dotyczących afiliacji autorów nie może dziwić, iż najczęściej opisywane w „Archival Science” kraje to: USA, Kanada, Australia, Wielka Brytania oraz Republika Południowej Afryki (stosunkowo licznie reprezentowana w afiliacjach autorów, ale także opisywana przez badaczy anglojęzycznych z innych krajów).

Tabela 4. Tematyka artykułów według kontynentu. Opracowanie własne.

Kontynent	Częstotliwość występowania kodu	Procent (z uwzględnieniem kodu „brak”)	Procent (bez uwzględnienia kodu „brak”)
Brak	53	28,49	–
Ameryka Płn.	53	28,49	39,85
Europa	35	18,82	26,32
Australia i Oceania	18	9,68	13,53
Afryka	15	8,06	11,28
Azja	9	4,84	6,77
Ameryka Płd.	3	1,61	2,26
Suma	186	100	100

Tabela 4 prezentuje liczby dotyczące tematyki artykułów według kontynentów, do których przynależą opisywane miejsca¹³. Takie ujęcie wyników zwraca uwagę na stosunkowo silną reprezentację problematyki europejskiej, rozproszonej jednak wśród wielu krajów i regionów (na co wskazywała tabela 3). Analizując tabele 3 i 4 jednocześnie, można jednak zauważyć, iż w części tej zdecydowanie dominuje temat archiwów brytyjskich, stanowiących 10 spośród wszystkich 35 wzmianek o Europie. Pozostałe kraje i regiony kontynentu wspomniane zostały tylko w jednym (12 przypadków), dwóch (pięć przypadków) lub trzech artykułach (jeden przypadek).

Metodologia

Listę metod badawczych (a także podejść badawczych i stosowanych narzędzi) występujących w analizowanych artykułach oraz częstotliwość ich występowania przedstawia tabela 5. Suma w tabeli wskazuje na liczbę 220 (zamiast 176, co odpowiadałoby liczbie analizowanych artykułów), ponieważ każdy tekst był zakodowany przynajmniej raz (nawet jeśli nie wskazano metody, artykuł otrzymywał kod „brak”), ale w przypadku wymienienia przez autora większej liczby metod, kodów mogło być więcej.

Tabela 5. Metodologia zastosowana w opublikowanych w artykułach. Opracowanie własne.

Metoda	Częstotliwość występowania kodu	Procent (z uwzględnieniem kodu „brak”)	Procent (bez uwzględnienia kodu „brak”)
Brak	96	43,64	–
Wywiad ¹⁴	33	15,00	26,61
Badania archiwalne ¹⁵	18	8,18	14,52
Przegląd literatury ¹⁶	15	6,82	12,10
Studium przypadku ¹⁷	14	6,36	11,29
Ankieta	10	4,55	8,06
Etnografia	7	3,18	5,65
Obserwacja	5	2,27	4,03

¹³ Rosja została przyporządkowana do Europy, a Wyspy Karaibskie do Ameryki Północnej.

¹⁴ Wszystkie typy wywiadów, w tym wywiady ustrukturyzowane, częściowo ustrukturyzowane, fokusowe.

¹⁵ Badania archiwalne i dokumentacyjne, bazujące na analizie źródeł archiwalnych oraz dokumentacji bieżącej.

¹⁶ Krytyczne przeglądy literatury, przede wszystkim naukowej, jak również źródeł dostępnych publicznie (raportów, przepisów prawnych itp.).

¹⁷ Studia przypadków pojedyncze oraz wielokrotne.

Metoda	Częstotliwość występowania kodu	Procent (z uwzględnieniem kodu „brak”)	Procent (bez uwzględnienia kodu „brak”)
<i>Records continuum model</i>	4	1,82	3,23
Auto-observacja ¹⁸	3	1,36	2,42
Analiza gatunkowa	2	0,91	1,61
<i>Action research</i>	1	0,45	0,81
Analiza sieci społecznych ¹⁹	1	0,45	0,81
<i>Cognitive task analysis</i>	1	0,45	0,81
<i>Data modelling</i>	1	0,45	0,81
<i>Error measurement</i>	1	0,45	0,81
Fenomenologia	1	0,45	0,81
Teoria ugruntowana	1	0,45	0,81
<i>Inclusive research design methodology</i>	1	0,45	0,81
Metoda historyczna	1	0,45	0,81
Prozopografia	1	0,45	0,81
<i>Systems thinking</i>	1	0,45	0,81
<i>Use-case design methods</i>	1	0,45	0,81
<i>Yarning</i>	1	0,45	0,81
Suma	220	100,00	100,00

Największa liczba artykułów nie wskazywała żadnej konkretnej metody badawczej: informacji tej nie zawierało aż 96 tekstów. Nie musi to jednak oznaczać, że nie były to artykuły naukowe (choć w przypadku części z nich można wysnuć takie wnioski i ocenić je jako teoretyczne eseje lub niekrytyczne przeglądy literatury). Częściej jednak w tej grupie zdarzały się teksty, które miały charakter np. łącznej analizy literatury, źródeł pierwotnych, a także osobistej wiedzy i doświadczeń, a więc nie miały charakteru rygorystycznego postępowania naukowego (z konkretnym wskazaniem teorii i metodologii, stosowanych narzędzi, przebiegu postępowania badawczego, sposobów dochodzenia do wniosków, ograniczeń studium itp.). Jest to jednak w mojej opinii typowe dla reprezentowanego zakresu dziedzinowego, a sam sposób dochodzenia do wniosków można uznać za charakterystyczny w piśmiennictwie z zakresu archiwistyki. Nie oznacza to, że nie są to teksty mające oryginalny wkład w dyscyplinę,

¹⁸ Auto-observacja oraz auto-etnografia.

¹⁹ W oryginale: *social network analysis*.

a jedynie, że nie prezentują rygorystycznego postępowania badawczego. Warto wziąć pod uwagę również możliwość, iż część z tych artykułów powstała w ramach dobrych jakościowo i świadomych metodologicznie postępowań badawczych, jednak działania te były dla autora (i dla dyscypliny) na tyle oczywiste, że nie zostały *explicite* nazwane w tekście publikacji. Na taką możliwość wskazuje zwłaszcza pojawienie się tylko jeden raz metody historycznej, mimo dużej popularności tematyki historii archiwów (o czym dalej).

Należy poczynić również bardzo istotną uwagę na temat listy kodów zawartej w tabeli 5. Nie należy jej ściśle utożsamiać z listą metod badawczych występujących w analizowanych artykułach, ale raczej traktować zbiorczo, jako listę wymienianych przez autorów strategii, metod oraz technik badawczych²⁰. Dla klarowności wyводу, w dalszej części tekstu używam w odniesieniu do tej grupy desygnatów zwrotu „metody badawcze”. Lista zawarta w tabeli składa się zarówno z wyrażen polsko-, jak i anglojęzycznych, ponieważ dla niektórych metod nie udało mi się odnaleźć (lub stworzyć) satysfakcjonującego tłumaczenia.

Poza konkluzją na temat nieużywania (a raczej nieopisywania) metod badawczych, warto podjąć próbę wnioskowania na temat metod wymienionych przez autorów artykułów (ostatnia kolumna tabeli 5). Wśród nich największą popularnością cieszył się wywiad, na który wskazano aż w 33 tekstach, a więc w jednym przypadku na cztery (jeśli już podawano zastosowaną metodę). Kolejnymi najczęściej wymienianymi metodami były badania archiwalne, przeglądy literatury oraz studia przypadków (każde z nich przytaczane w kilkunastu artykułach). Od 5 do 10 wskazań otrzymały ankieta, obserwacja i etnografia. Aż 16 różnych metod zostało wymienionych z nazwy w częstotliwości od 1 do 4 (z przewagą pojedynczych wzmianek).

Tematyka artykułów

Częstotliwość występowania poszczególnych kodów opisujących tematykę artykułów opublikowanych w „Archival Science” w latach 2011–2020 przedstawia tabela 6. Wszystkim analizowanym tekstom przypisano przynajmniej jeden kod w grupie TEMAT, zazwyczaj jednak liczba ta była większa. Uśredniając, każdy artykuł otrzymał w tej kategorii 2,8 kodu.

²⁰ Rozdzielność tych trzech kategorii nie jest wcale oczywista, podobnie jak ich wzajemne relacje. Dla przykładu: studium przypadku bywa przez jednych autorów nazywane strategią, przez innych – metodą. Wywiad z kolei nazywany jest raz metodą, raz techniką. Nie zależy to wyłącznie od pewnych tradycji metodologicznych, ale też od konkretnego przypadku; w jednym projekcie badawczym będzie bowiem wywiad stanowił samodzielną metodę badawczą, w innym może być jedynie jedną z technik gromadzenia danych do analizy w ramach innej metody. O problemach z terminem „metoda” zob. np.: J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, wyd. 4, Katowice 1995, s. 60–68; A.J. Pickard, op.cit., s. 99; J.W. Creswell, op.cit., s. 31, 37–41.

Tabela 6. Tematy poruszane w artykułach naukowych opublikowanych w „Archival Science” w latach 2011–2020. Opracowanie własne.

Skrótowe określenie tematu	Częstotliwość występowania kodu	Procent artykułów poruszających dany temat
Cyfrowe	36	20,45
<i>The underprivileged</i>	33	18,75
Państwowe	30	17,05
Historia archiwów	28	15,91
Prawa człowieka	25	14,20
Dekolonizacja	23	13,07
Etyka	23	13,07
Opracowanie	21	11,93
Archiwa społeczne	20	11,36
Zawód	19	10,80
Prawo	17	9,66
Dostęp	16	9,09
Zarządzanie dokumentacją	14	7,95
Pamięć	13	7,39
Sprawiedliwość społeczna ²¹	13	7,39
Metodologia	11	6,25
<i>Trust</i>	11	6,25
Aktywizm	10	5,68
Archiwa a władza	9	5,11
Afekt	8	4,55
Archiwa naukowe/danych badawczych	8	4,55
Genologia	8	4,55
Prywatne	7	3,98
Tożsamość	7	3,98
<i>User studies</i>	7	3,98
Anty-rasizm	6	3,41
Selekcja	6	3,41
Teoria dokumentu	5	2,84
Współpraca	5	2,84
Archiwa a sztuka	4	2,27
Dyscyplina naukowa	4	2,27

²¹ W oryginale: *social justice*.

Skrótowe określenie tematu	Częstotliwość występowania kodu	Procent artykułów poruszających dany temat
Filozofia	4	2,27
Przechowywanie, zabezpieczanie	4	2,27
Trauma	4	2,27
Repatriacja	3	1,70
Źródła oralne	3	1,70
Archiwa <i>queerowe</i>	2	1,14
Dyplomatyka	2	1,14
Media społecznościowe	2	1,14
Muzea	2	1,14
Tworzenie znaczeń	2	1,14
Zmiany klimatu	2	1,14
Archeologia	1	0,57
Archiwa międzynarodowe	1	0,57
Archiwa partii politycznych	1	0,57
Archiwum filmu	1	0,57
Archiwum fotograficzne	1	0,57
Archiwum muzyki	1	0,57
Dokumentacja techniczna	1	0,57
Genealogia	1	0,57
Teoria nauki	1	0,57
Terminologia	1	0,57
Suma	487	–

Jak wspomniano we wcześniejszych częściach niniejszego opracowania, zestaw kodów opisujących treść analizowanych artykułów powstawał „z danych”, to znaczy w trakcie przeglądania ich zawartości. W efekcie zbiór kodów jest bardzo różnorodny i nie tworzy rozdzielnych logicznie kategorii, co więcej, część z nich jest zbliżona tematycznie (jak np. anty-rasizm, dekolonizacja, prawa człowieka i *the underprivileged*). Nadawane poszczególnym publikacjom kody to zarówno kategorie określające zakres archiwistyki i zadania archiwów (jak opracowanie, dostęp), typy archiwów, archiwaliów czy dokumentacji (np. archiwa naukowe/danych badawczych, źródła oralne, archiwum muzyki), działy archiwistyki (historia archiwów), jak i – przede wszystkim – kategorie nie przystające do żadnej z tych grup, a jednak trafnie opisujące problematykę artykułów (np. archiwa a władza, aktywizm, zawód). Mimo, iż tak przedstawiony zakres tematyczny ma charakter zbioru luźnych skojarzeń, to jednak, w mojej opinii,

w zadowalający sposób oddaje bardzo różnorodny zestaw zagadnień i trendów pojawiających się w analizowanych publikacjach, opisując go bardziej naturalnie niż narzucone z góry, sztywne i sztuczne kategorie.

Poniżej postaram się pokrótce omówić najczęściej występujące kategorie tematyczne i ich zakres.

Kod „cyfrowe” pojawił się aż w 36 spośród 176 analizowanych artykułów, a więc w co piątym tekście. Wskazuje to na bardzo istotną pozycję tej tematyki w dyskursie dotyczącym archiwistyki (i wszystkich dyscyplin pokrewnych). Jednocześnie taki wynik jest efektem przyjęcia bardzo szerokiego rozumienia kategorii cyfrowości, zarówno w kwestii wszelkiego typu zbiorów o charakterze cyfrowym (niearchiwalnej dokumentacji elektronicznej, elektronicznych materiałów archiwalnych *born digital*, źródeł zdigitalizowanych), jak również w kwestii cyfrowych narzędzi związanych z zarządzaniem archiwami i dokumentacją (cyfrowymi lub tradycyjnymi). Ze względu na często występujące ścisłe powiązanie tych dwóch kategorii, zdecydowałam się ich nie rozdzielać. Przykładowe tematy artykułów: zapewnianie wiarygodności dokumentacji cyfrowej, powstającej w rządowych instytucjach w Kanadzie²², wpływ współczesnych technologii biomedycznych i informacyjnych na rekonstruowanie tożsamości w doświadczonej ludobójstwem Bośni²³, analiza dostępu do cyfrowych archiwów kolonialnych²⁴.

Drugi najpopularniejszy kod nosi nazwę *the underprivileged*, czyli w wolnym tłumaczeniu „ci w gorszej sytuacji”, „ci mający mniejsze prawa”. Wśród 33 artykułów przyporządkowanych do tego kodu znalazły się teksty dotyczące archiwów i dokumentacji takich grup jak autochtoniczne ludy Ameryki Północnej oraz Australii i Oceanii, społeczności LGBT+, osób które doświadczyły łamania praw człowieka, przetrwały ludobójstwo, wychowały się w domach dziecka i rodzinach zastępczych, niepełnosprawnych, czy imigrantów i emigrantów. Przykładowe tematy artykułów: rola dokumentacji wytworzonej w trakcie internowania Amerykanów japońskiego pochodzenia w sądowym dochodzeniu roszczeń pokrzywdzonych przez rząd USA²⁵, jak członkowie marginalizowanych grup społecznych w południowej Kalifornii postrzegają fizyczną przestrzeń archiwów swoich społeczności²⁶, propozycje nowego podejścia (ze strony prawa

²² D.M. Price, J.J. Smith, *The trust continuum in the information age: a Canadian perspective*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 3–4, s. 253–276.

²³ H. Halilovich, *Reclaiming erased lives: archives, records and memories in post-war Bosnia and the Bosnian diaspora*, ibidem, 2014, t. 14, z. 3–4, s. 231–247.

²⁴ D. Agostinho, *Archival encounters: rethinking access and care in digital colonial archives*, ibidem, 2019, t. 19, z. 2, s. 141–165.

²⁵ E. Hastings, *“No longer a silent victim of history:” repurposing the documents of Japanese American internment*, ibidem, 2011, t. 11, z. 1–2, s. 25–46.

²⁶ M. Caswell, J. Gabiola, J. Zavala, G. Brilmyer, M. Cifor, *Imagining transformative spaces: the personal-political sites of community archives*, ibidem, 2018, t. 18, z. 1, s. 73–93.

i polityki archiwalnej) do wiedzy, przeszłości i pamięci ludów rdzennych na terenie Australii²⁷.

Trzecia najpopularniejsza kategoria to „państwowe”. Kategoria to odnosi się zarówno do historycznych archiwów państwowych, jak również do dokumentacji państwowej proveniencji (także tej niemającej charakteru historycznego). Kod ten został zastosowany w przypadku 30 artykułów. Liczbę tę warto porównać z kodem „prywatne” (archiwa prywatne i zarządzanie dokumentacją prywatną/osobistą/rodzinną), który pojawił się tylko w 7 artykułach. Przykładowe tematy publikacji opisanych kodem „państwowe”: nieprawidłowości w zarządzaniu dokumentacją amerykańskiej rządowej komisji do spraw zamachu z 11 września 2001 r.²⁸, stosunek zarządców dokumentacją do funkcjonalnej klasyfikacji dokumentacji w fińskich instytucjach państwowych²⁹, sposoby przeciwdziałania wobec rasistowskiego języka opisu archiwalnego stosowanego w publicznych archiwach w Wielkiej Brytanii³⁰.

Zaskakująco często, bowiem w 28 przypadkach, analizowane artykuły naukowe otrzymały kod „historia archiwów”, odnoszący się również do historii biurowości oraz biografii archiwistów. Tak częste występowanie kodu jest do pewnego stopnia efektem opatrywania tekstów na inny temat szerokim tłem historycznym (jeśli jednak było ono zarysowane tylko częściowo i nie wpływało istotnie na treść publikacji, kod ten nie był nadawany). Przykładowe tematy artykułów: historia i struktura brytyjskiej administracji kolonialnej³¹, historia Centralnego Archiwum Afrykańskiego, jego działalność publikacyjna i związek z budowaniem europejskiej tożsamości w Południowej Rodezji³², rozproszenie archiwaliów jako zjawisko historyczne³³.

Kolejnym najczęściej występującym kodem był kod „prawa człowieka”, przypisany do 25 artykułów z analizowanego okresu. Jest to tematyka w dużym stopniu związana z kodem *the underprivileged*. Przykładowe tematy publikacji: rola prawa regulującego powstawanie dokumentacji dotyczącej pracy imigran-

²⁷ S. McKemmish, S. Faulkhead, L. Russell, *Distrust in the archive: reconciling records*, ibidem, 2011, t. 11, z. 3–4, s. 211–239.

²⁸ D.A. Wallace, L. Stuchell, *Understanding the 9/11 Commission archive: control, access, and the politics of manipulation*, ibidem, z. 1–2, s. 125–168.

²⁹ S. Packalén, P. Henttonen, *Recordkeeping professionals' understanding of and justification for functional classification: Finnish public sector organizational context*, ibidem, 2016, t. 16, z. 4, s. 403–419.

³⁰ A. Chilcott, *Towards protocols for describing racially offensive language in UK public archives*, ibidem, 2019, t. 19, z. 4, s. 359–376.

³¹ A.G. Tough, *Oral culture, written records and understanding the twentieth-century colonial archive. The significance of understanding from within*, ibidem, 2012, t. 12, z. 3, s. 245–265.

³² L. Dritisas, J. Haig, *An archive of identity: the Central African Archives and Southern Rhodesian history*, ibidem, 2014, t. 14, z. 1, s. 35–54.

³³ J. Lowry, *“Displaced archives”*: proposing a research agenda, ibidem, 2019, t. 19, z. 4, s. 349–358.

tów w Stanach Zjednoczonych³⁴, związek działalności archiwów z problematyką praw człowieka w Kanadzie³⁵, archiwa poświęcone łamaniu praw człowieka w Timorze Wschodnim i rodzące się wokół nich konflikty³⁶.

Aż 23 artykuły traktowały o dekolonizacji praktyki archiwalnej oraz zarządzania dokumentacją, zarówno w szerokim znaczeniu (sprawowania władzy przez silniejszego, niekoniecznie stosunkach między państwami), jak i w wąskim, związanym bezpośrednio z walką ze skutkami kolonializmu w sensie narzucania władzy przez imperia terytoriom im podległym. Przykładowe tematy artykułów: spory archiwalne dotyczące prawnej i moralnej własności tzw. „Papiarów Codringtona” (archiwum kolonialnego gubernatora brytyjskiego, który sprawował władzę nad karaibskimi wyspami Leeward)³⁷, ślady kolonializmu i apartheidu w archiwach publicznych w Południowej Afryce³⁸, analiza obecnego stanu opisu archiwalnego i rekomendacje związane z dekolonizacją praktyki opisu poprzez włączenie w ten proces społeczności³⁹.

Również 23 publikacje opatrzone kodem „etyka”. Kategoria ta odnosi się do szerokiego wachlarza kwestii etycznych związanych zarówno ze światem archiwów (i szerzej – dziedzictwa kulturowego), jak i z dokumentacją bieżącą. Przykładowe tematy artykułów: rola archiwisty jako przewodnika dla osób poszukujących w archiwach sprawiedliwości (na przykładzie reparacji wojennych dla tzw. norweskich „dzieci wojny”)⁴⁰, ocena rzeczywistego i potencjalnego wpływu archiwów i archiwistów na sprawiedliwość społeczną⁴¹, zaangażowanie archiwów w sieci relacji afektywnych oraz wpływ tego zjawiska na potrzebę poszerzenia postrzegania kwestii etycznych w pracy archiwisty⁴².

Siódmym najbardziej popularnym kodem opisującym treść analizowanych tekstów był kod „opracowanie”, odnoszący się do porządkowania i opisu materiałów archiwalnych. Tematyki tej dotyczyło 21 artykułów. Kod ten współwystępował często zarówno z kodem „cyfrowe” (odnosząc się do opisu i za-

³⁴ P. Garcia, *Documenting and classifying labor: the effect of legal discourse on the treatment of H-2A workers*, ibidem, 2014, t. 14, z. 3–4, s. 345–363.

³⁵ I.E. Wilson, *“Peace, order and good government”: archives in society*, ibidem, 2012, t. 12, z. 2, s. 235–244.

³⁶ G. Robinson, *Break the rules, save the records: human rights archives and the search for justice in East Timor*, ibidem, 2014, t. 14, z. 3–4, s. 323–343.

³⁷ S. Barber, *Who owns knowledge? Heritage, intellectual property and access in and to the history of Antigua and Barbuda*, ibidem, 2012, t. 12, z. 1, s. 1–17.

³⁸ G. Dominy, *Overcoming the apartheid legacy: the special case of the Freedom Charter*, ibidem, 2013, t. 13, z. 2–3, s. 195–205.

³⁹ L. Haberstock, *Participatory description: decolonizing descriptive methodologies in archives*, ibidem, 2020, t. 20, z. 2, s. 125–138.

⁴⁰ G. Valderhaug, *Memory, justice and the public record*, ibidem, 2011, t. 11, z. 1–2, s. 13–23.

⁴¹ W.M. Duff, A. Flinn, K.E. Suurtamm, D.A. Wallace, *Social justice impact of archives: a preliminary investigation*, ibidem, 2013, t. 13, z. 4, s. 317–348.

⁴² M. Cifor, *Affecting relations: introducing affect theory to archival discourse*, ibidem, 2016, t. 16, z. 1, s. 7–31.

rzządzania materiałami cyfrowymi, jak również do użytku narzędzi cyfrowych do opisu różnych typów materiałów), ale również z kodami *the underprivileged* czy „prawa człowieka”. Przykładowe tematy artykułów opisanych kodem „opracowanie”: analiza genologiczna tradycyjnych i elektronicznych pomocy archiwalnych⁴³, analiza procesu opracowania archiwalnego z zastosowaniem metod analizy kognitywnej⁴⁴, zastosowanie kontekstowej agregacji danych przy użyciu architektury systemu informacyjnego opartego o standard EAC-CPF⁴⁵.

Równo 20 spośród 176 artykułów zostało opatrzone kodem „archiwa społeczne”. Kod ten odnosił się do tej tematyki w szerokim rozumieniu, zawierając również informacje na temat archiwów społecznościowych, społeczności, ruchów społecznych (wszystko, co może mieścić się w „parasolowym terminie” *community archive*). Przykładowe tematy artykułów: możliwości oraz zagrożenia, z którymi borykają się cyfrowe archiwa rdzennych mieszkańców Australii⁴⁶, rola oddolnych archiwów w doświadczonej ludobójstwem Rwandzie⁴⁷, badania etnograficzne archiwum gejów i lesbijek w Kolumbii Brytyjskiej⁴⁸.

Kod „zawód” opisywał treść 19 publikacji. W jego zakresie znajdowały się kwestie dotyczące zawodu archiwisty, w tym edukacji zawodowej. Przykładowe tematy poruszane w artykułach opatrzone kodem „zawód”: wpływ tematyki sprawiedliwości społecznej na kształcenie archiwistów (na przykładzie Uniwersytetu Kalifornijskiego w Los Angeles)⁴⁹, oddziaływanie aktywizmu społecznego na pracę historyków i archiwistów⁵⁰; transformacja roli archiwisty wraz ze zmianami paradygmatycznymi w dziedzinie archiwalnej⁵¹.

⁴³ H. MacNeil, *What finding aids do: archival description as rhetorical genre in traditional and web-based environments*, ibidem, 2012, t. 12, z. 4, s. 485–500.

⁴⁴ V.L. Lemieux, *Visual analytics, cognition and archival arrangement and description: studying archivists' cognitive tasks to leverage visual thinking for a sustainable archival future*, ibidem, 2015, t. 15, z. 1, s. 25–49.

⁴⁵ R. Eito-Brun, *Context-based aggregation of archival data: the role of authority records in the semantic landscape*, ibidem, z. 3, s. 217–238.

⁴⁶ L. Ormond-Parker, R. Sloggett, *Local archives and community collecting in the digital age*, ibidem, 2012, t. 12, z. 2, s. 191–212.

⁴⁷ D.A. Wallace, P. Pasick, Z. Berman, E. Weber, *Stories for Hope–Rwanda: a psychological–archival collaboration to promote healing and cultural continuity through intergenerational dialogue*, ibidem, 2014, t. 14, z. 3–4, s. 275–306.

⁴⁸ D. Cooper, *House proud: an ethnography of the BC Gay and Lesbian Archives*, ibidem, 2016, t. 16, z. 3, s. 261–288.

⁴⁹ A. Gilliland, *Neutrality, social justice and the obligations of archival education and educators in the twenty-first century*, ibidem, 2011, t. 11, z. 3–4, s. 193–209.

⁵⁰ S. Yaco, B. Betancourt Hardy, *Historians, archivists, and social activism: benefits and costs*, ibidem, 2013, t. 13, z. 2–3, s. 253–272.

⁵¹ T. Cook, *Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms*, ibidem, s. 95–120.

Prawo archiwalne w „Archival Science”

Dziesiątym najczęściej pojawiającym się tematem w artykułach opublikowanych w latach 2011–2020 w czasopiśmie „Archival Science” jest prawo archiwalne (w szerokim rozumieniu wszelkich przepisów prawa związanych z działalnością archiwalną i zarządzaniem dokumentacją)⁵². Ze względu na tematykę bieżącego tomu „Archeionu”, temat prawa archiwalnego zostanie poniżej opisany z nieco większą szczegółowością niż poprzednie kategorie tematyczne.

Kod „prawo” otrzymało 17 spośród 176 tekstów, a więc w przybliżeniu co dziesiąty. Muszę jednak podkreślić, że nie oznacza to, że co dziesiąty artykuł opublikowany w „Archival Science” w ostatniej dekadzie dotyczył prawa archiwalnego, a raczej, że jeden na dziesięć zawierał w sobie również tematykę prawa archiwalnego. Poniżej przedstawiam listę, która w zwięzły sposób prezentuje zakres wspomnianej problematyki w publikacjach opatrzonych kodem „prawo”:

- 1) kwestie, również natury prawnej, związane z nowym, bardziej etycznym, podejściem władz australijskich, w tym władz archiwalnych, do dziedzictwa rdzennych mieszkańców Australii i Oceanii; wśród rekomendacji, będących wynikiem omawianego w artykule projektu, znajduje się również potrzeba rozpoznania praw rdzennych ludów w regulacjach archiwalnych⁵³;
- 2) jaki zestaw umiejętności powinien mieć profesjonalista zajmujący się zarządzaniem informacją cyfrową, aby zapewnić jej wiarygodność? Wśród tych umiejętności autorki przywołują znajomość prawa archiwalnego i opisują jego zakres⁵⁴;
- 3) kwestie prawne związane z własnością oraz udostępnianiem wspomnianych wyżej tzw. „Papierów Codringtona”⁵⁵;
- 4) prawny status tradycyjnej (rdzennej) wiedzy i kultury oraz ich zmiany w ostatnich latach ze szczególnym uwzględnieniem Nowej Zelandii i Kanady⁵⁶;
- 5) prawa kulturalne i własności intelektualnej rdzennych ludów Australii⁵⁷;

⁵² Zob.: W. Pęksa, *Prawo archiwalne – wprowadzenie do zagadnienia*, [w:] *Prawo archiwalne. Stan aktualny i perspektywy zmian*, red. H. Robótka, Toruń 2007, s. 17–28; R. Galuba, *Archiwa państwowe w latach 1918–2011. Podstawy prawne działalności*, wyd. 2, Poznań 2013, s. 11–14.

⁵³ S. McKemmish, S. Faulkhead, L. Russell, op.cit.

⁵⁴ L. Duranti, C. Rogers, *Educating for trust*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 3–4, s. 373–390.

⁵⁵ S. Barber, op.cit.

⁵⁶ B.W. Morse, *Indigenous human rights and knowledge in archives, museums, and libraries: some international perspectives with specific reference to New Zealand and Canada*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 2, s. 113–140.

⁵⁷ T. Janke, L. Iacovino, *Keeping cultures alive: archives and Indigenous cultural and intellectual property rights*, ibidem, s. 151–171.

- 6) wpływ Deklaracji praw ludów tubylczych Organizacji Narodów Zjednoczonych na działalność archiwalną i związaną z zarządzaniem dokumentacją⁵⁸;
- 7) otoczenie prawne działalności archiwalnej i związanej z zarządzaniem dokumentacją w Wiktorii (Australia) w kontekście przepisów zawartych w *Charter of Human Rights and Responsibilities Act* z 2006 r.⁵⁹;
- 8) analiza archiwalnych konceptów „zapisu” i „dowodu” (ang. *record and evidence*) w kontekście socjokulturowego postrzegania czasu, w tym rozumienie „dowodu” w perspektywie prawniczej⁶⁰;
- 9) wpływ zapisów prawnych amerykańskiego programu H-2A dotyczącego zatrudniania tymczasowych robotników rolnych na praktykę zarządzania dokumentacją związaną z ich pobytem i pracą w Stanach Zjednoczonych⁶¹;
- 10) analiza praktyki odzyskiwania z rąk prywatnych materiałów archiwalnych należących do archiwów publicznych w Stanach Zjednoczonych ze szczególnym uwzględnieniem Karoliny Północnej⁶²;
- 11) problematyka prywatności i ochrony danych w archiwach⁶³;
- 12) krytyczna analiza postępowania z dokumentacją wywiadowczą w Hiszpanii, w tym analiza przepisów prawnych regulujących tę kwestię⁶⁴;
- 13) krytyczna analiza dostępu do informacji w archiwach w Republice Południowej Afryki, historia tworzenia prawa archiwalnego w RPA w latach 90. XX w. oraz obecny stan sieci archiwalnej w kontekście zapewniania konstytucyjnego prawa dostępu do informacji⁶⁵;
- 14) wykonywanie postanowień aktu o transparentności, dostępie do informacji publicznej i dobrym zarządzaniu (*Ley de Transparencia, Acceso a la Información Pública y Buen Gobierno*) z 2014 r. przez archiwa hiszpańskie w kontekście analizy zawartości ich stron internetowych⁶⁶;

⁵⁸ M. Gooda, *The practical power of human rights: how international human rights standards can inform archival and record keeping practices*, ibidem, s. 141–150.

⁵⁹ M. Castan, J. Debeljak, *Indigenous peoples' human rights and the Victorian Charter: a framework for reorienting recordkeeping and archival practice*, ibidem, s. 213–233.

⁶⁰ K. Anderson, *The footprint and the stepping foot: archival records, evidence, and time*, ibidem, 2013, t. 13, z. 4, s. 349–371.

⁶¹ P. Garcia, op.cit.

⁶² E. Mattern, *A six-stage process for recovery of public records: replevin and the state of North Carolina*, „Archival Science” 2016, t. 16, z. 2, s. 195–212.

⁶³ P. Henttonen, *Privacy as an archival problem and a solution*, ibidem, 2017, t. 17, z. 3, s. 285–303.

⁶⁴ D. Navarro, *Research and secrecy: dealing with archives of intelligence services in Spain*, ibidem, z. 4, s. 331–348.

⁶⁵ G. Dominy, *The effects of an administrative and policy vacuum on access to archives in South Africa*, ibidem, s. 393–408.

⁶⁶ A.R. Pacios, J.L. La Torre Merino, *Spanish historic archives' use of websites as a management transparency vehicle*, ibidem, 2018, t. 18, z. 2, s. 185–205.

- 15) kwestie własności i praw autorskich w kontekście przygotowywania wystawy dotyczącej historii Uniwersytetu w Fort Hare (RPA)⁶⁷;
- 16) wiadomości e-mail jako typ dokumentacji tworzonej w ramach działalności instytucji rządowych w Stanach Zjednoczonych, w tym regulacje prawne związane z postępowaniem z tym typem korespondencji⁶⁸;
- 17) legislacja dotycząca ochrony informacji w kontekście przypadków żądania usunięcia materiałów z cyfrowych repozytoriów⁶⁹.

Po wstępnej analizie treści artykułów wysnuć można wniosek, że choć tematyka prawa archiwalnego jest w nich stosunkowo popularna, to jednak nie stanowi ona zazwyczaj podstawowej problematyki tekstów, a raczej jest albo tematyką uzupełniającą główny temat, albo jego podbudową.

Ograniczenia studium

Niniejszy artykuł ma za zadanie zasygnalizować tematykę i charakterystykę tekstów naukowych publikowanych w „Archival Science” w latach 2011–2020. Z całą pewnością to wstępne studium nie odpowiada kompleksowo na pytanie „o czym pisze się w zagranicznej archiwistyce?”. Analizie poddano tylko jedno czasopismo archiwalne, podczas gdy naukowe piśmiennictwo należałoby rozszerzyć o takie pozycje jak na przykład „Archivaria”, „American Archivist”, „Archives and Records”, „Archives”, „Journal of Contemporary Archival Studies”, „Journal of Critical Archival Studies”, „Archives & Manuscripts”, „Records Management Journal”, „Journal of Documentation”. To tylko krótka (i bardzo niepełna) lista przykładów, co więcej, tylko czasopism anglojęzycznych.

Niniejszy tekst należy rozpatrywać wyłącznie jako wstęp do zagadnienia, również dlatego, że obejmuje bardzo krótki zakres chronologiczny (zaledwie 10 lat, a właściwie 9,5 roku). Związane jest to z powodem, który wyłuszczone już powyżej, tzn. istnieniem analizy dla lat 2001–2010 autorstwa Ketelaara. W szerszym kontekście warto jednak zwrócić uwagę na stosunkowo krótki staż wydawniczy „Archival Science” w porównaniu do innych czasopism o tematyce archiwalnej, w tym chociażby „Archeionu”. Wąski zakres chronologiczny, przy jednoczesnym dużym udziale numerów tematycznych, uniemożliwia również rozpatrywanie tematyki artykułów w perspektywie ich zmienności w czasie, co mogłoby dać bardzo interesujące wyniki.

⁶⁷ F. Garaba, Z. Mahlasela, *The University of Fort Hare's (UFH) corporate memory in the spotlight: retracing the institution's centenary history through visual documentation*, ibidem, z. 3, s. 241–255.

⁶⁸ J.A. Johnston, D.A. Wallace, R.L. Punzalan, *Messages sent, and received? Changing perspectives and policies on US federal email as record and the limits of archival accountability*, ibidem, 2019, t. 19, z. 4, s. 309–329.

⁶⁹ S. Black, *The implications of digital collection takedown requests on archival appraisal*, ibidem, 2020, t. 20, z. 1, s. 91–101.

Wreszcie, należy mieć świadomość, że przedstawiona powyżej analiza, choć zaprezentowana głównie w postaci numerycznej, jest do pewnego stopnia efektem subiektywnych decyzji autorki niniejszego tekstu. Przede wszystkim mowa tutaj o kodowaniu tematów artykułów i zastosowanych metod badawczych, ponieważ kodowanie cech geograficznych publikacji (w kontekście afiliacji autorów i tematu tekstu) w mniejszym stopniu narażone jest na podejmowanie decyzji. Decyzje w kwestii kodowania treści uwarunkowane są przede wszystkim akademickimi tradycjami, z którymi zaznajomiona jest autorka oraz z odnajdywaniem najważniejszych akcentów w analizowanych artykułach. W idealnej sytuacji koderów powinno być kilku, a kodowanie powinno odbywać się w wielu etapach oraz być zakończone sprawdzeniem zgodności między koderami. Mimo wspomnianych ograniczeń, wierzę, że jednoosobowe kodowanie, nastawione na agregację treści i obiektywizację wyników, a więc przyporządkowanie artykułów do pewnych kategorii, których nie obarczałam nadmiernie przekonaniem o ich mniejszej lub większej ważności, było w stanie zapewnić odpowiedni poziom wiarygodności uzyskanych wyników.

Konkluzje

Po pierwsze, zauważyć należy zdecydowaną nadreprezentację w „Archival Science” zarówno autorów z kręgu anglosaskiego, jak i tematyki geograficznie skoncentrowanej na tym właśnie kręgu. Jednocześnie wiele artykułów nie opisywało żadnego konkretnego miejsca na globie, a nawet te, które przedstawiały konkretne sytuacje lub zjawiska w jasno wskazanych krajach lub regionach, niosły ze sobą wiedzę do pewnego stopnia uniwersalną. Warto mieć to na uwadze i nie zniechęcać się do treści czasopisma, widząc, że tak znaczna część tekstów pochodzi z i koncentruje się na anglojęzycznej części świata. Mimo iż systemy archiwalne są skonstruowane w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie czy Australii całkiem inaczej niż w Polsce, teksty drukowane w „Archival Science” są, w mojej opinii, przygotowane w ten sposób, że albo ten kontekst są w stanie czytelnikowi odpowiednio przybliżyć, albo nie gra on kluczowej roli w zrozumieniu przekazu artykułu, który jest stosunkowo uniwersalny i szeroki. Ponadto warto rozpatrywać to piśmiennictwo również w kontekście potencjalnej wartości do studiów porównawczych.

Przechodząc do kwestii czerpania z metodologii stosowanej w analizowanych artykułach, niestety zauważalne jest, że zdecydowana większość z nich nie wskazuje na zastosowanie żadnej konkretnej metody naukowej. Te, które ją podają, często nie poświęcają opisowi postępowania badawczego zbyt wiele miejsca. Nie dziwi popularność metod tradycyjnie używanych przez badaczy dziedziny archiwalnej (przeglądy literatury i analizy źródeł zastanych, badania archiwaliów i bieżącej dokumentacji). Bardzo interesujące jest za to częste zastosowanie metod charakterystycznych dla nauk społecznych, takich jak wy-

wiad (metoda wskazana aż w 33 artykułach), badania ankietowe, obserwacja i badania etnograficzne. Wskazuje to na fakt, iż metody te (każda z nich zastosowana w analizowanych artykułach przynajmniej kilkukrotnie) sprawdzają się w badaniach współczesnej dziedziny archiwalnej, do której przecież jako badacze mamy dostęp, z czego, jak widać, można korzystać z sukcesami⁷⁰. Niemniej intrygujące są jednak metody wskazane z nazwy przez autorów, ale niepopularne (np. zastosowane tylko raz lub kilka), jak np. analiza sieci społecznych, *cognitive task analysis* czy *use-case design*. Stosunkowo duża różnorodność tych metod wskazuje, iż dziedzinę archiwalną można badać bardzo różnymi metodami i technikami, pochodzącymi z odmiennych tradycji i dziedzin nauki.

Najczęściej przywoływanym przez analizowane artykuły zagadnieniem był temat cyfryzacji, która oddziałuje na wiele aspektów związanych z archiwami i dokumentacją. Nie jest to ogromnym zaskoczeniem, bo rewolucja cyfrowa zmieniła oblicze dziedziny, co więcej, w dalszym ciągu mocno na nią wpływa, stając się codziennością wszystkich, którzy mają związek z archiwami i dokumentacją. Jest to tematyka nie tylko bardzo popularna, ale również bardzo szeroka.

Zainteresowaniem cieszą się w „Archival Science” też tematy „klasyczne”, dobrze znane również w Polsce, to jest historia archiwów, kwestie związane z zawodem archiwisty i zarządcy dokumentacją oraz z kształceniem w tych zawodach, tematyka opracowania zasobu archiwalnego. A jeśli już pisze się o konkretnych archiwach/dokumentacji, to o tych proweniencji państwowej, a nie prywatnej, choć stosunkowo dużo uwagi poświęca się również archiwom społecznym. Wszystkie te tematy są w polskiej literaturze fachowej opisywane albo bardzo często, albo z rosnącą frekwencją.

Jest jednak pewna grupa tematów, która w Polsce nie pojawia się właściwie w ogóle, natomiast na łamach „Archival Science” cieszy się rozpoznawalną popularnością. Mowa o zagadnieniach związanych z osobami o mniejszych prawach/możliwościach (*the underprivileged*), kwestiach związków archiwistyki i zarządzania dokumentacją z prawami człowieka, dekolonizacji, a także szeroko rozumianej kwestii etyki w postępowaniu z archiwami i dokumentacją. W większości (poza ogólnie rozumianą etyką) są to tematy charakterystyczne dla krajów ze specyficznym tłem historycznym, społecznym i kulturowym, z których pochodzi większość autorów piszących do „Archival Science” (Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Australia, Kanada, Nowa Zelandia, RPA). Popularność tej tematyki wskazuje też na pewnego typu sposób uprawiania nauki o archiwach, dążącej do bycia etyczną, świadomą, nakierowaną na pomoc słabszym i potrzebującym, zaangażowaną w kształtowanie świata społecznego.

⁷⁰ O wywiadzie i obserwacji w badaniach z zakresu archiwistyki zob.: B. Ryszewski, *Problemy i metody badawcze archiwistyki*, Toruń 1985, s. 48–49, 90–91, 166–167.

Choć w analizowanym korpusie źródeł właściwie nie ma typowych analiz z zakresu prawa archiwalnego, to wiele artykułów temat ten porusza. Nie jest to zaskakujące biorąc pod uwagę, że archiwa (zwłaszcza państwowe) są ściśle związane z oficjalną państwową biurokracją i działają w ramach konkretnych przepisów prawa. Wiele z tekstów porusza jednak tematykę prawa archiwalnego w nieco innym duchu, m.in. w kontekście prawnych ram dziedziny archiwalnej w zakresie dostępu do archiwów i dokumentacji grupy osób o mniejszych prawach/możliwościach. W tych przypadkach analizie poddany jest raczej duch prawa, a nie jego konkretne zapisy w praktycznym otoczeniu.

Poza opisanymi powyżej konkluzjami, niniejsze opracowanie stawia również kolejne pytania badawcze, związane z analizą piśmiennictwa z zakresu badań dziedziny archiwalnej.

Jak wyglądałyby wyniki takiej analizy treści w przypadku innych czasopism? Jaki wynik dałyby badania wszystkich archiwistycznych czasopism dla jednego kraju/regionu? Jak odnosiłoby się to do archiwistycznych tradycji danego kraju/regionu, ich pochodzenia z kręgu tradycji np. francuskich, brytyjskich, radzieckich? Wreszcie – jakie wnioski przynieść może kompleksowe studium piśmiennictwa z zakresu archiwistyki w Polsce, przeprowadzone na podstawie analizy wszystkich wydawanych na przestrzeni ostatnich dekad czasopism archiwistycznych (o zasięgu regionalnym i krajowym)? Być może pretekstem do poczynienia wstępu do takiej całościowej analizy będzie nadchodzący stuletni jubileusz „Archeionu” w 2027 r.

Bibliografia

- „Archival Science” – Aims and scope, <https://www.springer.com/journal/10502/aims-and-scope> [dostęp: 7.08.2020].
- Agostinho D., *Archival encounters: rethinking access and care in digital colonial archives*, „Archival Science” 2019, t. 19, z. 2, s. 141–165.
- Anderson K., *The footprint and the stepping foot: archival records, evidence, and time*, „Archival Science” 2013, t. 13, z. 4, s. 349–371.
- Barber S., *Who owns knowledge? Heritage, intellectual property and access in and to the history of Antigua and Barbuda*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 1, s. 1–17.
- Bieliński J., Iwińska K., Rosińska-Kordasiewicz A., *Analiza danych jakościowych przy użyciu programów komputerowych*, „ASK: społeczeństwo, badania, metody” 2007, nr 16, s. 89–114.
- Black S., *The implications of digital collection takedown requests on archival appraisal*, „Archival Science” 2020, t. 20, z. 1, s. 91–101.
- Castan M., Debeljak J., *Indigenous peoples’ human rights and the Victorian Charter: a framework for reorienting recordkeeping and archival practice*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 2, s. 213–233.
- Caswell M., Gabiola J., Zavala J., Brilmyer G., Cifor M., *Imagining transformative spaces: the personal–political sites of community archives*, „Archival Science” 2018, t. 18, z. 1, s. 73–93.

- Chilcott A., *Towards protocols for describing racially offensive language in UK public archives*, „Archival Science” 2019, t. 19, z. 4, s. 359–376.
- Cifor M., *Affecting relations: introducing affect theory to archival discourse*, „Archival Science” 2016, t. 16, z. 1, s. 7–31.
- Cook T., *Evidence, memory, identity, and community: four shifting archival paradigms*, „Archival Science” 2013, t. 13, z. 2–3, s. 95–120.
- Cooper D., *House proud: an ethnography of the BC Gay and Lesbian Archives*, „Archival Science” 2016, t. 16, z. 3, s. 261–288.
- Creswell J.W., *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, tłum. J. Gilewicz, Kraków 2013, s. 201–202.
- Dominy G., *Overcoming the apartheid legacy: the special case of the Freedom Charter*, „Archival Science” 2013, t. 13, z. 2–3, s. 195–205.
- Dominy G., *The effects of an administrative and policy vacuum on access to archives in South Africa*, „Archival Science” 2017, t. 17, z. 4, s. 393–408.
- Dritsas L., Haig J., *An archive of identity: the Central African Archives and Southern Rhodesian history*, „Archival Science” 2014, t. 14, z. 1, s. 35–54.
- Duff W.M., Flinn A., Suurtamm K.E., Wallace D.A., *Social justice impact of archives: a preliminary investigation*, „Archival Science” 2013, t. 13, z. 4, s. 317–348.
- Duranti L., Rogers C., *Educating for trust*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 3–4, s. 373–390.
- Eito-Brun R., *Context-based aggregation of archival data: the role of authority records in the semantic landscape*, „Archival Science” 2015, t. 15, z. 3, s. 217–238.
- Galuba R., *Archiwa państwowe w latach 1918–2011. Podstawy prawne działalności*, wyd. 2, Poznań 2013.
- Garaba F., Mahlasela Z., *The University of Fort Hare’s (UFH) corporate memory in the spotlight: retracing the institution’s centenary history through visual documentation*, „Archival Science” 2018, t. 18, z. 3, s. 241–255.
- Garcia P., *Documenting and classifying labor: the effect of legal discourse on the treatment of H-2A workers*, „Archival Science” 2014, t. 14, z. 3–4, s. 345–363.
- Gilliland A., *Neutrality, social justice and the obligations of archival education and educators in the twenty-first century*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 3–4, s. 193–209.
- Gooda M., *The practical power of human rights: how international human rights standards can inform archival and record keeping practices*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 2, s. 141–150.
- Haberstock L., *Participatory description: decolonizing descriptive methodologies in archives*, „Archival Science” 2020, t. 20, z. 2, s. 125–138.
- Halilovich H., *Reclaiming erased lives: archives, records and memories in post-war Bosnia and the Bosnian diaspora*, „Archival Science” 2014, t. 14, z. 3–4, s. 231–247.
- Hastings E., *“No longer a silent victim of history:” repurposing the documents of Japanese American internment*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 1–2, s. 25–46.
- Henttonen P., *Privacy as an archival problem and a solution*, „Archival Science” 2017, t. 17, z. 3, s. 285–303.
- Horsman P., Ketelaar E., Thomassen T., *Presenting archival science*, „Archival Science” 2001, t. 1, z. 1, s. 1–2.

- Janke T., Iacovino L., *Keeping cultures alive: archives and Indigenous cultural and intellectual property rights*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 2, s. 151–171.
- Johnston J.A., Wallace D.A., Punzalan R.L., *Messages sent, and received? Changing perspectives and policies on US federal email as record and the limits of archival accountability*, „Archival Science” 2019, t. 19, z. 4, s. 309–329.
- Ketelaar E., *Ten years of archival science*, „Archival Science” 2010, t. 10, z. 4, s. 345–352.
- Lemieux V.L., *Visual analytics, cognition and archival arrangement and description: studying archivists' cognitive tasks to leverage visual thinking for a sustainable archival future*, „Archival Science” 2015, t. 15, z. 1, s. 25–49.
- Lowry J., *“Displaced archives”: proposing a research agenda*, „Archival Science” 2019, t. 19, z. 4, s. 349–358.
- MacNeil H., *What finding aids do: archival description as rhetorical genre in traditional and web-based environments*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 4, s. 485–500.
- Mattern E., *A six-stage process for recovery of public records: replevin and the state of North Carolina*, „Archival Science” 2016, t. 16, z. 2, s. 195–212.
- McKemmish S., Faulkhead S., Russell L., *Distrust in the archive: reconciling records*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 3–4, s. 211–239.
- Morse B.W., *Indigenous human rights and knowledge in archives, museums, and libraries: some international perspectives with specific reference to New Zealand and Canada*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 2, s. 113–140.
- Navarro D., *Research and secrecy: dealing with archives of intelligence services in Spain*, „Archival Science” 2017, t. 17, z. 4, s. 331–348.
- Niezbalski J., *CAQDAS - oprogramowanie do komputerowego wspomaganie analizy danych jakościowych. Historia, ewolucja i przyszłość*, „Przegląd Socjologiczny” 2013, nr 1(62), s. 153–166.
- Ormond-Parker L., Sloggett R., *Local archives and community collecting in the digital age*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 2, s. 191–212.
- Pacios A.R., La Torre Merino J.L., *Spanish historic archives' use of websites as a management transparency vehicle*, „Archival Science” 2018, t. 18, z. 2, s. 185–205.
- Packalén S., Henttonen P., *Recordkeeping professionals' understanding of and justification for functional classification: Finnish public sector organizational context*, „Archival Science” 2016, t. 16, z. 4, s. 403–419.
- Pęksa W., *Prawo archiwalne – wprowadzenie do zagadnienia*, [w:] *Prawo archiwalne. Stan aktualny i perspektywy zmian*, red. H. Robótka, Toruń 2007, s. 17–28.
- Pickard A.J., *Research Methods in Information*, wyd. 2, Londyn 2013, s. 97–187.
- Price D.M., Smith J.J., *The trust continuum in the information age: a Canadian perspective*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 3–4, s. 253–276.
- Robinson G., *Break the rules, save the records: human rights archives and the search for justice in East Timor*, „Archival Science” 2014, t. 14, z. 3–4, s. 323–343.
- Ryszewski B., *Archiwistyka: przedmiot, zakres, podział*, Warszawa–Poznań 1972, s. 89–96.
- Ryszewski B., *Problemy i metody badawcze archiwistyki*, Toruń 1985.
- Saldaña J., *The coding manual for qualitative researchers*, Londyn 2009.
- Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, wyd. 4, Katowice 1995.

- Tough A.G., *Oral culture, written records and understanding the twentieth-century colonial archive. The significance of understanding from within*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 3, s. 245–265.
- Valderhaug G., *Memory, justice and the public record*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 1–2, s. 13–23.
- Wallace D.A., Pasick P., Berman Z., Weber E., *Stories for Hope–Rwanda: a psychological–archival collaboration to promote healing and cultural continuity through intergenerational dialogue*, „Archival Science” 2014, t. 14, z. 3–4, s. 275–306.
- Wallace D.A., Stuchell L., *Understanding the 9/11 Commission archive: control, access, and the politics of manipulation*, „Archival Science” 2011, t. 11, z. 1–2, s. 125–168.
- Wilson I.E., *“Peace, order and good government”: archives in society*, „Archival Science” 2012, t. 12, z. 2, s. 235–244.
- Yaco S., Betancourt Hardy B., *Historians, archivists, and social activism: benefits and costs*, „Archival Science” 2013, t. 13, z. 2–3, s. 253–272.